

**Rijksmonument RM 509907
Nijverheidstraat 297**

RIJKSMONUMENT NIJVERHEIDSTRAAT 297

Complex onderdelen
Aantal onderdelen: 2
Nummers: 509908, 509909

Inleiding: Negentiende eeuws boerderijencomplex met DWARSHUISBOERDERIJ en BOENHOK. Het bedrijfsgedeelte met keuken en erkerkamer dateert uit omstreeks 1850, het monumentale gepleisterde voorhuis is in 1892 gebouwd, in opdracht van de kapitein/reder Pieter van der Hoog.

Omschrijving: De boerderij ligt onderaan de dijk op een rechthoekig aan drie zijden door rechte sloten omgeven erf. Achter en ten oosten van de boerderij een hoogstam fruitboomgaard, die mede het aanzicht en de ensemblewaarde van het erf bepaalt.

Waardering: Het boerderijcomplex is in cultuurhistorisch opzicht van algemeen belang als representatief voorbeeld van een negentiende eeuws boeren-erf met dwarshuisboerderij, boenhok en fruitboomgaard, kenmerkend voor de streek langs de Hollandsche IJssel.

Het boerderijcomplex is in architectuurhistorisch opzicht van algemeen belang vanwege de karakteristieke boerderijtypologie en de redelijke mate van gaafheid in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering van de onderdelen, zowel in- als uitwendig.

Het complex heeft stedenbouwkundige waarde als redelijk gaaf en compleet boerenerf.

RM 509908 (BOERDERIJ)

Inleiding: Het asbesthoudende golfplaten dak boven het bedrijfsgedeelte van de DWARSHUISBOERDERIJ, dat eerder het oorspronkelijke rieten dak vervang, is in 1989 vervangen door gesmoorde Hollandse pannen. In de achtergevel is op de zolder een grote glazen pui ingezet.

Omschrijving: Boerderij op T-vormige plattegrond met woonhuisgedeelte onder zadeldak met gesmoorde Hollandse pannen en daarachter een bedrijfsgedeelte onder zadeldak. Behalve de driezijdige erker aan de westgevel, die is opgetrokken in gele kalkzandsteen, zijn alle gevels gepleisterd. De gevels van het dwarshuis zijn in blokwerk gepleisterd, aan de eindgevels kraagt het dak iets uit op geprofileerde consoles. Eenvoudige windveer met in snijwerk uitgevoerde makelaars. De voorgevel (zuid) met verhoogde middenpartij telt vijf vensterassen en heeft een plint met ruitvormige ornamenten en hoekpilasters. Centraal in de gevel een brede houten paneeldeur met gietijzeren roosters onder bovenlicht en daarboven twee rondboogvensters. Aan weerszijden van de deur T-vensters. Alle gevelopeningen in geprofileerde omlijsting met kuiven. Aan de oostzijde van het woonhuisgedeelte kleine keldervensters met diefijzers. In de oostgevel van het bedrijfsgedeelte twee 6-ruits keukenvensters en in de erker aan de westgevel twee T-vensters met persiënnes. In de zijgevels van het bedrijfsgedeelte twee ijzeren getoogde stalramen met sierroedenverdeling aan weerszijden van een opgeklampte staldeur onder bovenlicht. Inwendig zijn in het woonhuisgedeelte de oorspronkelijke indeling en elementen zoals een monumentale marmeren schouw met spiegel, gehoute deuren en een gemarmerde lambrizing in de hal met gesjabloneerde friezen bewaard gebleven. In de keuken de oorspronkelijke stookplaats met houten schouw en schildpadtegels. Eenvoudige balkenplafonds. In het bedrijfsgedeelte nog de oude standvinken en de oorspronkelijke bestrating en indeling.

Waardering: De boerderij is in cultuurhistorisch opzicht van algemeen belang als representatief voorbeeld van een dwarshuisboerderij met rijk voorhuis, kenmerkend voor de streek langs de Hollandse IJssel. De boerderij is in architectuurhistorisch opzicht van algemeen belang vanwege de karakteristieke typologie en de redelijke mate van gaafheid in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering. Inwendig zijn de indeling en enkele interieurelementen bewaard gebleven.

Rijksmonument RM 509909
Nijverheidstraat 297

Foto: Jaap de Gier.

RM 509909 (BOENHOK)

Omschrijving: BOENHOK met gepleisterde gevels onder zadeldak met rode en gesmoorde Hollandse pannen.

Waardering: Het boenhok is van algemeen belang vanwege de cultuur- en architectuurhistorische waarde: als functioneel-ruimtelijk onderdeel van het boeren erf.

** Bovenstaande historische omschrijving c.q. aanwijzingsbesluit van RM 509908 is van 1998 en afkomstig uit het Monumentenregister van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap' en niet geheel actueel meer.*

Foto: Paul Weyling.

2015

CAPELSE MONUMENTEN

door Paul Weyling

BOERDERIJ NIJVERHEIDSTRAAT 297

Het gebied tussen de Kortenaerstraat en de De Ruyterstraat staat in de volksmond al generaties lang bekend als 'De Loe(d)t', een naam waarvan de herkomst tot op de dag van vandaag onbekend is. Zeker is wel dat dit stukje 'slagenlandschap' - hoe klein ook - van cultuur historische waarde is en daarom niet verder moet worden geschonden. Het verkavelingspatroon laat namelijk zien hoe de ontginning van dit gebied in zijn werk is gegaan. Met het oog op de afwatering werden toen evenwijdig aan elkaar sloten gegraven, die tegelijkertijd de afscheiding tussen de percelen vormden. Zo ontstonden de smalle, vaak honderden meters lange, stroken land tussen de sloten, welke in dit zeer bescheiden strookje weidegebied van de voormalige Ketensepolder nog duidelijk herkenbaar zijn.

Van de vier boerderijen die 'De Loe(d)t ooit telden zijn er nog twee over. Het betreft Nijverheidstraat 295- een boerderij waarvan het bedrijfsgedeelte in 1928 en de woning in 1935 zijn gebouwd - en Nijverheidstraat 297, een hoeve met een voorhuis uit 1892 en een nog oudere stal. Geboerd wordt er inmiddels al vele jaren niet meer. In 1971 kwam er, als gevolg van de verkoop van de achterliggende landerijen aan de gemeente Capelle aan den IJssel, ten behoeve van de nieuwe wijk 's-Gravenland, een einde aan het agrarisch bestaan van beide bedrijven. Omdat een boer zonder land de kost niet meer kan verdienen werd de bestemming van beide panden als vanzelf gewijzigd in die van woonboerderij. Boerderij Nijverheidstraat 297 werd vanwege de cultuur en architec-

*Boerderij Nijverheidstraat 297.
Foto: Eva. A. Obbes, collectie HVC-Beeldbank.*

tuur-historische waarde en tot vreugde van velen in 1998 aangewezen als Rijksmonument, een eer die ook het op hetzelfde erf gelegen boenhok te beurt viel.

Voor de agrarische bestemming in 1985 werd opgeheven, zwaaiden achtereenvolgens twee generaties Van der Hoog als laatste de scepter op deze boerderij. Gijsbert van der Hoog (1865-1928) was de eerste van deze welgestelde familie. Pas getrouwd met zijn nicht Geertje van der Hoog (1860-1932) vestigde hij zich hier in november 1891 als opvolger van Hendrik Versluijs (1839-1919). Geertjes vader, Pieter van der Hoog (1835-1906), geboren in een boerengezin te Krimpen aan de Lek, was een bekend zeilreder in die tijd. Op 13-jarige leeftijd liet hij zijn ouders al weten niets te voelen voor het boerenbestaan en ging 'naar zee'. Pieter schopte het door studie en hard werken in 1863 tot kapitein op de grote zeilvaart. Na negen jaar als gezagvoerder de wereldzeeën te hebben bevaren kwam hij aan wal om zijn werkgever - de in het Duitse Emden geboren reder J.H. von Santen (Johann Hermann, 1819-1877) te Krimpen aan de Lek - bij te staan. Na het overlijden van Von Santen in 1877 kwam hij zelf aan het roer van de rederij die op dat moment twee houten driemasters telde. Ondanks dat steeds meer reders over gingen tot het bouwen van stoomschepen, bleef Pieter van der Hoog in de grote zeilvaart geloven. Dat blijkt onder andere uit het feit dat hij tussen 1885 en 1905, ondanks dat het einde van de zeilvaart zich in die jaren reeds begon af te tekenen, nog zes grote zeilschepen liet bouwen. De laatste, de 'Geertruida Gerarda (II)', een stalen viermast bark van 2505 registerton, zou de geschiedenis ingaan als het grootste ooit in Nederland gebouwde zeilschip.

Eén van de eerste acties van het jonge echtpaar Van der Hoog moet de bouw van het voorhuis geweest zijn, waarvoor opdracht werd gegeven door Geertjes welgestelde vader Pieter. De gevelsteen in de fraaie voorgevel verradt dat het

*Stal van boerderij
Nijverheidstraat
297 gezien vanuit
de boomgaard aan
het einde van de ja-
ren dertig van
de vorige eeuw.
Foto: collectie
Gijsberta van der
Laan- van der
Hoog.*

pand in 1892, een jaar nadat Gijsbert en Geertje zich in Capelle vestigden, was gereedgekomen. In september 1909 kon, onder het motto 'buurmans land is maar één keer te koop', uit de nalatenschap van steenfabrikant Cees den Boer (Cornelis Marius, 1830-1908) een huis met erf, tuin- en dijkgrond en een flinke hoogstamboomgaard worden aangekocht. Het ging om vijf percelen met een totale oppervlakte van ruim 4000 m², waarvoor, inclusief de aanwezige opstallen, een bedrag van f 3.585,- (€ 1.629,55) moest worden neergeteld. Vanaf die tijd zorgde de fruitteelt ook voor een deel van het inkomen van de familie Verhoog, die daarvoor voornamelijk hun geld verdiende in de melkveehouderij en tot dan bij de boerderij alleen een aantal voor eigen gebruik dienende fruitbomen had staan.

Gijsbert en Geertje werden in 1926 opgevolgd door hun zoon Adrie (Adrianus Pieter, 1896-1985) en zijn vrouw Sijgje van den Berg (1898-1993) met wie hij in april van hetzelfde jaar in haar geboorteplaats Oud-Alblas in het huwelijksbootje was gestapt. Zelf verhuisden ze naar de naastgelegen en fonkelnieuwe rentenierswoning ten oosten van de boerderij, die als huisnummer 297a kreeg. De agrarische activiteiten en fruitteelt werden door het jonge paar op dezelfde voet voortgezet. Daarnaast manifesteerde Adrie zich op diverse fronten in de Capelse samenleving. Zo was hij van 1928 tot 1968 bestuurslid van Stichting Nutspaarbank Capelle- Krimpen aan den IJssel. Ook diende hij van 1935 tot 1939 de Capelse politiek als lid van de gemeenteraad voor de liberalen en was hij bijna 25 jaar actief als schout van de 'Gecombineerde polders' (1944-1968). In de tweede helft van de jaren vijftig werd de melkveehouderij geleidelijk aan afgebouwd. Opvallend waren in diezelfde tijdperiode de advertenties in 'De IJssel- en Lekstreek', waarin Adrie in het najaar de oogst van zijn in het voorjaar mooi bloesemende boomgaard aanbood. Die hoogstamboomgaard, waar het jongvee onder de bomen kon grazen zonder ervan te eten, gaf meestal een ruime opbrengst. Tenminste als de nachtvorst of hagelstenen de prille vruchten niet hadden vernield. Aangeboden werden sterappels - mooie rode appels met

Adrie van der Hoog en zijn vrouw Sijgje van den Berg. Foto: collectie Gijsberta van der Laan- van der Hoog.

Adrie van der Hoog voor zijn boomgaard. Foto: collectie Gijsberta van der Laan- van der Hoog.

witte spikkeltjes van een oud ras - en meerdere oude perenrassen zoals jode-, jutte-, maagde- en suikerperen. Vooral de kleine, stompkegelvormige, sappige jutteperen, in de groentehandel niet te koop omdat ze nauwelijks te bewaren waren, vonden gretig aftrek voor de 'weck' (een methode van conserveren) of voor direct op tafel.

Na het overlijden van Adrie in maart 1985 kwam er een definitief einde aan de agrarische bestemming van de boerderij, waarvan in de jaren zeventig 'de stoepen' en de voortuin in het kader van de Deltawet noodzakelijke dijkverzwaring verdwenen onder een nieuwe, brede dijkvoet. Een nieuw, evenwijdig aan de dijk aangelegd fietspad, zorgde ervoor dat 'boer Van der Hoog' bereikbaar bleef. De weduwe verhuisde drie jaar na het overlijden van haar man naar 'Verzorgingshuis De Rozenburcht', waarna in september 1988 de boerderij in handen kwam van de familie Grootenhuis die het pand restaureerde en een jaar later het lelijke asbesthoudende golfplatendak op de stal verving door een geïsoleerd dak met Oudhollandse pannen. De nieuwe bewoners hebben zich daarna met succes ingespannen voor het behoud van de aan de oostkant van het pand gelegen boomgaard, die mede het aanzicht van de monumentale boerderij bepaalde. De gemeente had het onzalige plan om door de 'oude bongerd' een volwaardige weg met oplopend talud naar dijkhoogte aan te leggen, die de nieuwe wijk 's-Gravenland moest gaan verbinden met de Nijverheidstraat. Na twee jaar actie voeren kwam in juli 1992 het verlossende bericht dat deze ontsluitingsweg 'niet strikt noodzakelijk' was en de gemeente mede door de gestelde eisen van de brandweer ten aanzien van de bereikbaarheid van 's-Gravenland aan een geheel andere wegverbinding met Middelwatering moest gaan denken. Een alternatief werd daarna gevonden in de onder de Algeraweg geplande tunnel voor voetgangers en fietsers tussen 's-Gravenland-oost en Middelwatering, die geschikt kon worden gemaakt voor autoverkeer. De hoogstamboomgaard was daarmee gered en staat sinds 2012 zelfs op de lijst 'Cultuurhistorische objecten Capelle aan den IJssel'.

De in 1926 gereedgekomen rentenierswoning van Gijsbert en Geertje van der Hoog, Nijverheidstraat 297a, gebouwd aan de kop van de boomgaard ten oosten van de boerderij, kort voor de sloop begin jaren '70. De woning moest wijken vanwege de verbreding en verzwaring van de dijk.

Foto: collectie Gijsberta van der Laan- van der Hoog.

*Boerderij Nijverheidstraat
297 met de oude hoogstam-
boomgaard.*

*Foto: Peter S. Molkenboer,
collectie
HVC-Beeldbank.*

In de zomer van 2012 verwisselde de boerderij van 'Van der Hoog', zoals deze bij vele oudere Capellenaren nog steeds bekend staat, opnieuw van eigenaar. Deze wijzigde bij een ingrijpende verbouwing de oorspronkelijke indeling van de hoeve, waarbij in het woonhuis een aantal authentieke elementen aan het zicht werden onttrokken. Het voormalige bedrijfsgedeelte waar ooit twaalf koeien op stal stonden kreeg weer een (luxere) rieten kap. Een dakbedekking die zich oorspronkelijk alleen boven de behuizing van het vee uitstreckte maar door de nieuwe eigenaar werd uitgebreid tot boven het woongedeelte direct achter het monumentale voorhuis, welk deel primair altijd was gedekt met dakpannen. Ook de historische boomgaard ten oosten van het rijksmonument werd voortvarend onder handen genomen, helaas sneuvelde als gevolg hiervan en ten koste van het monumentaal aanzien, een groot deel van de oude, hoge majestueuze, piramidale oude appel- en perenbomen.

Paul Weyling

Geraadpleegde bronnen:

- *Archief gemeente Capelle aan den IJssel*
- *Bouwvergunningen*
- *Gijsberta van der Laan-van der Hoog, Ouderkerk aan den IJssel.*
- *Leen Boon: Krimpen door de eeuwen heen (1984).*
- *Lex Grootenhuis., Westvoorne.*

Fotobewerking: Cees Hartmans

FULL-COLOR OVERDRUK ARTIKEL MORIAKERK

Van het eerste artikel in deze serie over Capelse monumenten, betreffende de Moriakerk, is inmiddels een boekje verschenen met een aangevulde overdruk van dit artikel uitgevoerd in full-color.

De leden van de HVC kunnen een gratis exemplaar afhalen in één van de musea van de HVC.